

A beszédtervezés és -kivitelezés temporális sajátosságai szinkrontolmácsok beszédprodukcióiban

Bóna Judit és Bakti Mária

E-mail: bona.judit@btk.elte.hu, bakti@jgyph.u-szeged.hu

Kivonat: A szinkrontolmácsolás során végbemenő agyi folyamatok megismerésének egyik lehetséges módja az, ha a tolmácsok beszédprodukcióját a tolmácsolástól eltérő beszédhelyzetekben is megvizsgáljuk, a tolmácsolt beszédet ugyanazon beszélő többféle beszédtypusával vetjük össze. A jelen vizsgálatban három magyar anyanyelvű, profi szinkrontolmács háromféle beszédhelyzetben rögzített szövegeit elemezzük a temporális sajátosságok (beszéd- és artikulációs tempó, szünettartás), a megakadások gyakorisága és az önellenőrzési folyamatok szempontjából. A három elemzett beszédtypus a következő: a tolmácsok 1. anyanyelvi spontán beszéde, 2. angolról magyarra szinkrontolmácsolt célnyelvi beszédprodukciója, 3. angolról magyarra blattolt célnyelvi szövege. Eredményeink rámutatnak arra, hogy a beszédtypus nagymértékben befolyásolja mind a tempót és a szünetek gyakoriságát és hosszát, mind a megakadások előfordulását és a hibák javítását is. Az adatok szerint a legegyszerűbb beszédtervezési és -kivitelezési feladatot a spontán beszéd létrehozása jelentette a beszélőknek, míg a legidőigényesebb feladatnak a blattolás bizonyult. A szinkrontolmácsolásra jellemző értékek e beszédtypus időbeli kötöttsége, ugyanakkor nagy mentális-energia-igénye miatt az időzítés szempontjából a másik két beszédtypus között helyezkednek el.

Kulcsszavak: szinkrontolmácsolás, blattolás, spontán beszéd, temporális jellemzők, megakadásjelenségek

1. Bevezetés

A szinkrontolmácsolással kapcsolatos kutatások egyik legfontosabb kérdése az, hogy hogyan történik az agyban a forrásnyelvi szöveg megértése és ezzel párhuzamosan a célnyelvi beszéd létrehozása (Setton 1999; de Bot 2000). Ennek vizsgálatára az egyik legkézenfekvőbb megoldás, ha a tolmácsok szinkrontolmácsolás során létrehozott beszédprodukcióit összehasonlítjuk az egynyelvű spontán beszédükkel (Bakti 2009), illetve egy olyan beszédtypussal, amikor a tolmács nincs szorosan időhöz kötve a fordítási folyamat során, van elegendő ideje a forrásnyelvi szöveg pontos feldolgozására, illetve a célnyelvi szöveg minél adekvátabb megfogalmazására. Ez a beszédtypus a blattolás.

Az egynyelvű spontán beszéd során a beszélő maga tervezi meg a mondanivalóját, mind az üzenet tartalmát, mind a nyelvi formáját illetően (Levitt 1989). A beszélőnek ilyenkor (a beszédtypustól függően vö. Markó 2005; Bóna 2013) van elegendő ideje a tervezésre és a beszéd kivitelezésére egyaránt. A beszéd során a beszélő önkorrektációs folyamatokat is működtet, amelyek egyrészt rejtett működésként a kiejtés előtt ellenőrzik a belső beszédet, másrészt felszíni úton, a kiejtést követően, a hallottak feldolgozása révén ellenőrzik és szükség esetén javítják az elhangzottakat (Postma és Kolk 1993; Postma 2000).

A szinkrontolmácsolás során párhuzamosan zajlik a hallott forrásnyelvi szöveg feldolgozása, a fordítás, a célnyelvi beszédprodukción és az önellenőrzés. A tolmácsok nem befejezett forrásnyelvi input alapján dolgoznak, a forrásnyelvi szöveg tempóját és tartalmát a forrásnyelvi szöveg előadója határozza meg, más szavakkal a makrotervezést részben a forrásnyelvi szöveg előadója végzi (G. Láng 2002; Klaudy 2004). Az önkorrektációs folyamatok ekkor korlátozottabban tudnak működni, hiszen a tolmácsolás „zajban” történik, az önellenőrzési folyamatok felszíni módját zavarja a forrásnyelven hallgatott szöveg (Bóna és Bakti é.n.). Ráadásul a tolmácsnak nemcsak azt kell ellenőriznie ilyenkor, hogy ejtett-e hibát a célnyelvi szöveg létrehozása közben, hanem azt is, hogy a tolmácsolt szöveg tartalma megfelel-e a forrásnyelvi szövegnek (Petite 2005). Gerver (1976) modellje szerint a szinkrontolmácsolás során az önellenőrzés pre- és posztartikulációs szinten működik. Gerver a TOTE (test-operate-test-exit) modellt alkalmazza, eszerint a tolmácsok létrehozzák a célnyelvi megfelelőt, tesztelik azt, és ha átmegy a preartikulációs teszten, kiejtik a célnyelvi megfelelőt. A kiejtés után újabb, posztartikulációs teszt következik, ha a tolmács itt hibát észlel, akkor megszakítja a kiejtést, és új célnyelvi megfelelőt hoz létre.

A blattolás során a tolmács a forrásnyelvi szöveget olvassa, az olvasott szöveg feldolgozásával párhuzamosan zajlik a fordítás, a célnyelvi beszédprodukción és az önellenőrzés. A blattolás így átmenetet képez a szinkrontolmácsolás és a fordítás között. Ez a beszédtypus gyakran előfordul a tolmácsolási gyakorlatban; a tolmácsképzésben pedig a szinkrontolmácsolás tanításában bevezető feladatként szerepel. Amíg a szinkrontolmácsoláskor a bejövő inputot auditív módon kapja a tolmács, addig blattoláskor vizuális feldolgozás történik – ez egy plusz feldolgozási szintet (és így feltehetőleg több időt) jelent a szövegértés során (vö. Ellis és Young 1988-as olvasásmodellje; idézi Eysenck és Keane 2003: 331). Azt is figyelembe kell azonban venni, hogy blattolás során a tolmács munkáját megkönnyíti az, hogy a szinkrontolmácsolással ellentétben a forrásnyelvi szöveg tárolása nem terheli a munkamemória fonetikai hurok komponensét, hiszen az olvasott forrásnyelvi szöveg folyamatosan a tolmács rendelkezésére áll, és a téri-vizuális vázlattömb segíti a tárolást (Agrifoglio 2004). Emellett a blattolás során nem olyan erős az időtényezőből fakadó nyomás, mint a szinkrontolmácsolás során; a tolmács akár többször is elolvashatja a forrásnyelvi szöveget a célnyelvi változat létrehozása előtt.

A szinkrontolmácsolás és a blattolás közötti legfontosabb különbségeket az 1. táblázat foglalja össze Agrifoglio (2004) alapján.

1. táblázat

A blattolás és a szinkrontolmácsolás különbségei, Agrifoglio (2004) alapján

		Szinkrontolmácsolás	Blattolás
FNY szöveg percep- ciós körül- ményei	input 1.	szóbeli	írásbeli
	input 2.	egyszeri	vissza lehet lépni a korábbi szakaszokhoz
	memória	a rövidtávú memória leterhelt	a FNY-i szöveg folyamatosan elérhető
	figyelem- megosztás	két szóbeli csatorna között	az írott input és a szóbeli csatorna között
	sebesség	az előadó beszédtempója határozza meg	a tolmács határozza meg
CNY szöveg produk- ciós körül- ményei	párhuzamos folyamatok	FNY-i beszédpercepció, fordítás, CNY-i beszédprodukción és az önellenőrzés párhuzamosan zajlik	FNY-i szövegolvasás és a fordítás párhuzamosan zajlik
	önellenőrzés	a FNY-i szöveg feldolgozása és a fordítás közben	a FNY-i szöveg olvasása és a fordítás közben
	interferencia	magas az előfordulás kockázata	nagyon magas az előfordulás kockázata
	sebesség	az előadó beszédtempója határozza meg	a tolmács határozza meg
	segítség	a tolmáctársak segítségére számíthat a tolmács	a kollégák nem tudnak segíteni

A tolmácsolás során működő beszédprodukcións stratégiák a temporális sajátosságok (Tóth 2008), a szünettartás (Lee 1999; Mead 2000), a megakadásjelenségek (Mead 2002; Pöchhacker 1995; Shreve et al. 2011; Tissi 2000) és az önkorrekcións folyamatok (Petite 2005; Van Besien és Meuleman 2004) elemzésével vizsgálhatók. A korábbi szakirodalmi kutatásokban eddig csak egy-egy tolmácsolástípust vizsgáltak, tolmácsok és konferencia-előadók beszédprodukciónját hasonlították össze, vagy több tolmácsolástípus összevetése esetén a vizsgálati eredményeket nem hasonlították a részt vevő tolmácsok spontán vagy félszponán beszédéhez.

A jelen tanulmányban azt vizsgáljuk, hogy a beszédtervezési és -kivitelezési folyamatokat milyen temporális sajátosságok jellemzik egynyelvű spontán beszéd, szinkrontolmácsolás és blattolás során. Elemezzük a beszélők tempóértékeit, szünettartását, a leggyakoribb megakadásaik (hezitálás, ismétlés, újrain-

dítás) temporális jellemzőit, illetve az önkorrekción folyamatok időzítési sajátosságait. Hipotéziseink szerint a háromféle beszéd típusra jellemző beszédtervezési stratégiák különbségei az időzítésben jól megfigyelhetők lesznek. A leggyorsabb tempójú, a legkevesebb szünetet tartalmazó, illetve legrövidebb szerkesztési szakaszokkal jellemezhető beszéd típus az egynyelvű spontán narratíva lesz. A leglassabb és leginkább „időigényes” beszédprodukción pedig a blattolás lesz. A szinkrontolmácsolás temporális jellemzői pedig e két beszéd típusra jellemző értékek között helyezkednek el.

2. Anyag, módszer, kísérleti személyek

A kutatásban három profi szinkrontolmács vett részt (T1, T2, T3), két férfi (33 és 43 évesek) és egy nő (33 éves). Mindhárman több éve dolgoznak szinkrontolmácsként, a tolmácsolási tapasztalatuk 5, 7 és 19 év volt a felvételekor.

Az adatközlőktől háromféle beszédprodukción rögzítettünk. Először egy tolmácsolási feladatban vettek részt, ekkor egy előre rögzített, nyolc perc hosszúságú beszédet tolmácsoltak angolról magyarra. A szöveget egy magyar–angol kétnyelvű személy felolvasásában rögzítettük. A szinkrontolmácsolási helyzet során a tolmácsok tehát nem láthatták a beszélőt, és egyedül voltak a tolmácsfülkében; így biztosítottuk számukra az egyenlő feltételeket a kutatás során.

Egy későbbi időpontban rögzítettük a blattolást: az adatközlőket arra kértük, hogy egy – a szinkrontolmácsolt szöveghez hasonló hosszúságú és nehézségű – angol szöveget az írott változat alapján fordítsanak le szóban.

Ezután a feladat után a tolmácsokat arra kértük, hogy értékeljék a saját teljesítményüket, illetve köznapi témákról készítettünk velük interjút. Ez a felvétel biztosította a kutatáshoz az egynyelvű spontán beszédet, tehát a harmadik beszéd típusot.

Összesen mintegy 62 perc hosszúságú hanganyagot elemeztünk. A beszédprodukciónkat a Praat 5.0-val (Boersma és Weenink 1998) annotáltuk. Kiszámítottuk beszélőnként és beszéd típusonként a beszédtempót (a hangok száma osztva a teljes beszédidővel), az artikulációs tempót (a hangok száma osztva a jelidővel), meghatároztuk a szünetek gyakoriságát, arányát a teljes beszédidőben; megmértük a szünetek és hezitálások időtartamát; megvizsgáltuk a hezitálásokat, az ismétléseket, az újraindításokat és a hibák gyakoriságát, végül megmértük az ismétléseket, az újraindításokat és a hibajavítások szerkesztési szakaszait is. Az eredményeket tolmácsonként vetettük össze a három beszéd típusban. Azokon a paramétereken, amelyekből elegendő számú adat állt rendelkezésünkre (a szünetek és a hezitálások időtartama), statisztikai próbát végeztünk (az adatok eloszlásától függően Mann–Whitney *U*-teszt vagy egytényezős ANOVA és Tukey post hoc teszt) az SPSS 13.0 szoftverrel, 95%-os konfidenciaszinten.

3. Eredmények

Elsőként a beszédtempót és az artikulációs tempót elemeztük (2. táblázat). Mindhárom tolmács esetében a leggyorsabb tempóértékeket a spontán narratívában, a leglassabb tempókat pedig a blattoláskor mértük. Bár tolmácsenként és tempóértékenként csak egy-egy adat áll rendelkezésünkre (azaz statisztikai elemzés nem végezhető), a korábbi kutatásokból tudjuk, hogy már 5%-nyi tempóváltozás is érzékelhető a hallgató számára (Quené 2007). Ez a jelen kutatásra vonatkoztatva azt jelenti, hogy mindegyik tolmács beszédtempója és artikulációs tempója jelentősen különbözött a három beszéd típusban. A blattolás igen lassú tempójának a háttérében elsősorban az időnyerési stratégiaként gyakran alkalmazott nyújtások álltak.

2. táblázat

Az artikulációs és a beszédtempó a három beszéd típusban

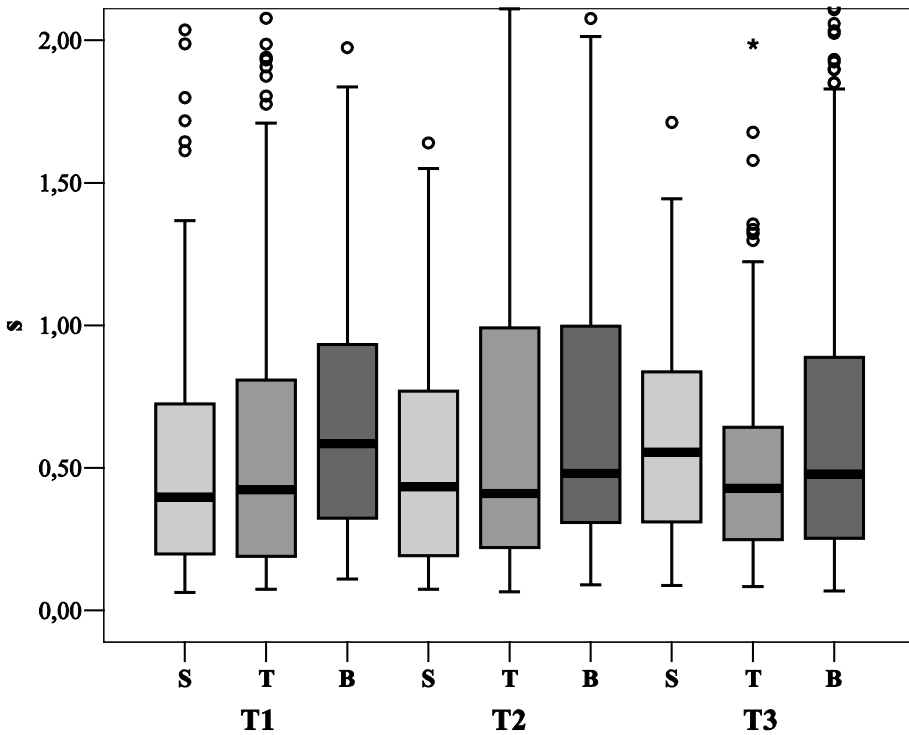
	Beszélők		
	T1	T2	T3
Beszédtempó (hang/s)			
spontán narratíva	9,7	11,5	10,1
tolmácsolás	8,1	7,1	9,6
blattolás	7,2	6,4	7,0
Artikulációs tempó (hang/s)			
spontán narratíva	12,4	14,2	13,6
tolmácsolás	11,4	11,9	11,9
blattolás	9,7	9,9	11,3

A szünettartás jellemzőiben is nagy különbségeket találtunk a három beszéd típus között mindhárom adatközlőnél (3. táblázat). Két beszélőnél (T1 és T2) a legnagyobb arányú szünettartást a tolmácsolásban, a harmadiknál (T3) a blattoláskor adatoltuk. Ez utóbbi beszélőnél a tolmácsoláskor volt a legkisebb a szünetek aránya. A kitöltött szünetek aránya a teljes szünetidőben T1-nél és T2-nél igen alacsony volt, míg T3-nál relatíve magas.

3. táblázat
A szünettartás jellemzői a három beszédtypusban

	Beszélők		
	T1	T2	T3
Szünetek gyakorisága (szó/szünet)			
spontán narratíva	5,9	6,5	4,8
tolmácsolás	2,4	3,6	5,3
blattolás	5,3	1,9	1,6
Szünetek aránya a teljes beszédidőben (%)			
spontán narratíva	21,4	18,9	25,7
tolmácsolás	29,5	40,4	19,8
blattolás	25,9	35,4	38,4
A szünetek átlagos időtartama (ms)			
spontán narratíva	595	536	601
tolmácsolás	627	868	531
blattolás	776	737	685
A kitöltött szünetek aránya az összes szünetidőben (%)			
spontán narratíva	18,9	10,3	13,2
tolmácsolás	2,7	7,2	21,0
blattolás	20,2	14,0	10,8

Az összes szünet időtartamát adatközlőnként összevetve (1. ábra) két beszélőnél (T1 és T2) szignifikáns különbséget találtunk a blattolás és a spontán narratíva között (T1-nél $Z = -3,063$; $p = 0,002$; T2-nél $Z = -1,981$; $p = 0,048$), illetve a blattolás és a tolmácsolás között (T1-nél $Z = -2,942$; $p = 0,003$; T2-nél $Z = -2,062$; $p = 0,039$); míg a harmadik adatközlőnél (T3) nem volt szignifikáns a különbség a beszédtypusok között.

1. ábra

*A szünetek időtartamai beszélőnként és beszéd típusonként
(S = spontán, T = tolmácsolás, B = blattolás)*

A leggyakrabban előforduló bizonytalansági megakadások a hezitálás, az ismétlés és az újraindítás voltak mindhárom beszéd típusban. A 4. táblázatban szereplő gyakorisági értékek azt mutatják, hogy hány szavanként fordult elő az adott megakadástípus. Minél magasabb a szám, annál ritkább volt az előfordulás.

Az összes megakadás közül a leggyakrabban előforduló megakadás a hezitálás volt, ami különösen a blattoláskor volt gyakran alkalmazott időnyerési stratégia: mindhárom adatközlőnél legalább kétszer olyan gyakori volt ebben a beszéd típusban, mint a másik kettőben.

Az ismétlés és az újraindítás előfordulása nagymértékben függött a beszélőtől: amíg T3-nál több beszéd típusban nem jelent meg ismétlés vagy újraindítás, addig T1 spontán beszédében az ismétlés volt a leggyakoribb a három elemzett típus közül. T1 nagyon ritkán produkált ismétlést és újraindítást a blattoláskor. Ezzel szemben T2-nél ezek a megakadástípusok a tolmácsolás és a spontán beszédében fordultak elő igen ritkán, míg a blattoláskor gyakran alkalmazta őket a fordításhoz szükséges időnyerésre.

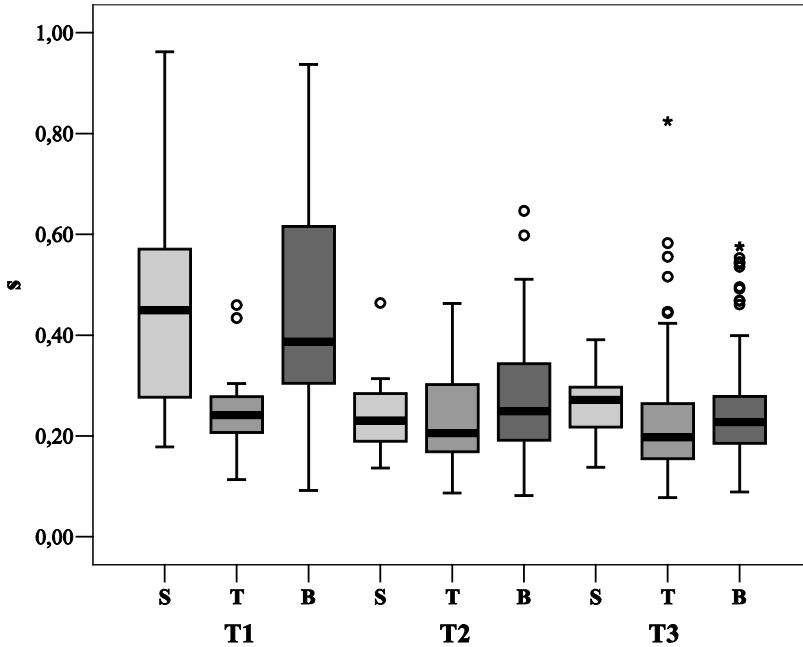
A következő példa T2 blattolásából származik: ezek a célok 252 olyan ö(187) 440 elképzeléseken 644 ala 481 pultak 443 amelyek szerint 740 aa 313 az őslakosok 467 kulturális és szellemi 606 ö(394) hite 404 az alacsonyabb rendű volt a domináns ö(311) kultúrával 138 szemben 2565 sokan úgy gondolták 285 öö(402) 1147 hogy ö(220) 1583 aa gyermekekben az indiánt kell ezáltal az oktatással 309 öö(349) által 359 megölni 1814 ma már beláttuk hogy 266 ez az asszimilációs célkitűzés 392 ö(148) 84 téves volt 893 nagy 1441 m(381) 647 nagy problémákat okozott 418 és 428 országunkban ennek nincs helye...

4. táblázat

*A leggyakoribb bizonytalansági megakadások előfordulása
(minél magasabb a szám, annál ritkább a megakadás előfordulása)*

	Beszélők		
	T1	T2	T3
A kitöltött szünetek gyakorisága (szó/kitöltött szünet)			
spontán narratíva	25,5	29,1	15,9
tolmácsolás	36,7	13,1	11,1
blattolás	15,4	5,0	5,5
Az ismétlések gyakorisága (szó/ismétlés)			
spontán narratíva	18,9	106,7	47,8
tolmácsolás	85,7	151,4	–
blattolás	139,0	59,9	–
Az újraindítások gyakorisága (szó/újraindítás)			
spontán narratíva	63,8	160,0	–
tolmácsolás	85,7	189,3	306,0
blattolás	139,0	54,5	738,0

Elemeztük a hezitálások időtartamát (2. ábra). Az összes szünethez hasonlóan ezek között az időtartamok között is csak két adatközlőnél kaptunk statisztikai eltérést. A spontán beszéd és a tolmácsolás között szignifikáns különbség volt T1 beszédprodukciónál ($Z = -2,974$; $p = 0,003$), míg a tolmácsolás és a blattolás között T1-nél ($Z = -3,367$; $p = 0,001$) és T2-nél [a beszéd típusok között $F(2, 187) = 3,976$; $p = 0,020$; a Tukey post hoc teszt szerint a tolmácsolás és blattolás között $p = 0,016$]. T3 beszédprodukciónál között nem volt szignifikáns a különbség a hezitálások időtartamában sem.

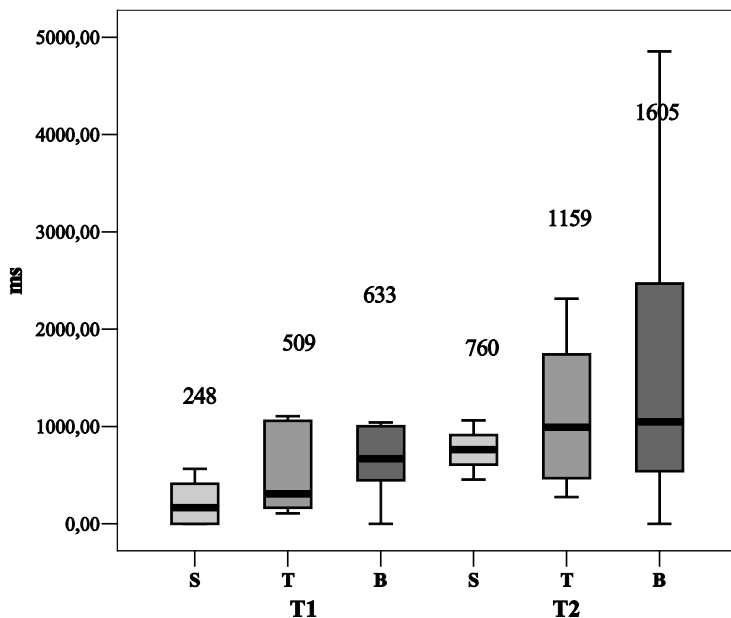

2. ábra

*A hezitálások időtartamai beszélőnként és beszéd típusonként
(S = spontán, T = tolmácsolás, B = blattolás)*

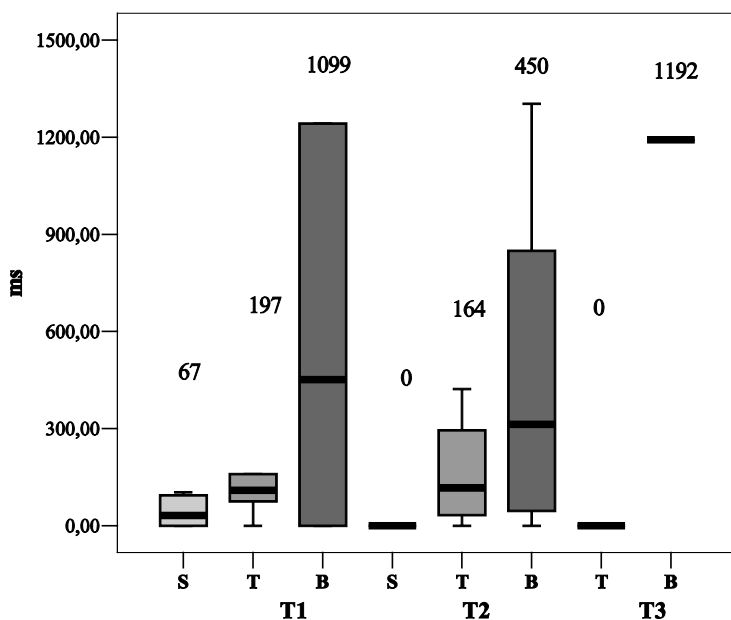
Az ismétlések akkor következnek be a beszédben, amikor a beszélő elbizonytalanodik a folytatásban, vagy hibát észlel, de fenn akarja tartani a folyamatos beszéd látszatát. Az újraindítás pedig akkor következik be, amikor a beszélő elbizonytalanodik a lexikális előhívás közben, és ellenőrizni akarja, hogy a megfelelő szót aktiválta-e. Az ismétlések és az újraindítások szerkesztési szakaszai az egynyelvű kommunikációban azt mutatják, hogy mennyi időre van szüksége a beszélőnek a tervezési bizonytalanság feloldásához. A tolmácsolás során emellett (akár szinkrontolmácsolásról, akár blattolásról van szó) a fordításhoz szükséges időről is információt nyújtanak ezek a szerkesztési szakaszok. Mind az ismétlések szerkesztési szakaszai (3. ábra), mind az újraindítások szerkesztési szakaszai (4. ábra) a spontán beszédben voltak a legrövidebbek, és a blattoláskor a leghosszabbak (az ábrában szereplő számok az átlagértéket jelentik).

Végezetül megvizsgáltuk azt is, hogy a beszéd folyamat során működő önkorrektív folyamatok milyen arányban és milyen időzítéssel működnek a különböző beszéd típusokban. A hibák előfordulási gyakoriságát és a javításuk arányát az 5. táblázatban foglaltuk össze. Minél magasabb a szám a gyakoriságnál, annál több szó fordult elő két hiba között, azaz annál folyamatosabb volt a beszéd.

3. ábra

Az ismétlések szerkesztési szakaszai (S = spontán, T = tolmácsolás, B = blattolás)

4. ábra

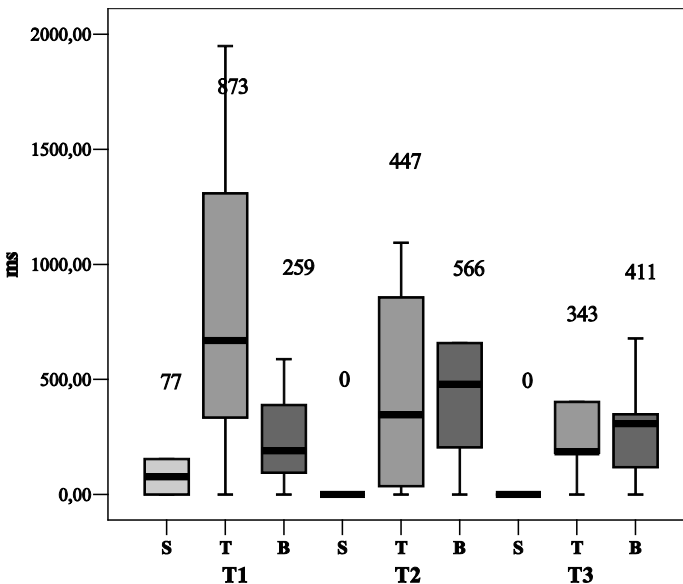
Az újraindítások szerkesztési szakaszai (S = spontán, T = tolmácsolás, B = blattolás)

5. táblázat

A hibák gyakorisága és javításuk aránya beszélőnként és beszéd típusonként

	Beszélők		
	T1	T2	T3
A hibák gyakorisága (szó/hiba)			
spontán narratíva	255,0	320,0	239,0
tolmácsolás	102,8	189,3	131,1
blattolás	139,0	54,5	73,8
A hibajavítások aránya (%)			
spontán narratíva	100	100	100
tolmácsolás	60	100	71,4
blattolás	100	100	90

A hibajavítások szerkesztési szakaszai azt mutatják (5. ábra), hogy a legrövidebb idő alatt a spontán narratívában javították a beszélők a hibáikat. Egy adatközlőnél (T1) a tolmácsolásban, kettőnél (T2 és T3) a blattoláskor adatoltuk a leghosszabb szerkesztési szakaszokat.

5. ábra

*A hibajavítások szerkesztési szakaszai (a számok az átlagokat jelölik)
(S = spontán, T = tolmácsolás, B = blattolás)*

4. Következtetések

A jelen tanulmány a szinkrontolmácsok spontán, szinkrontolmácsolt és blattolt beszédprodukcióiban vizsgálta a beszédtervezés és -kivitelezés temporális sajátosságait. Kiinduló hipotézisünk az volt, hogy a három beszéd típusra jellemző beszédtervezési stratégiák különbségei tükröződnek az időzítésben.

Hipotéziseink az artikulációs tempó és a beszédtempó esetében igazolódtak; a tempóértékek a spontán narratívák esetében voltak a leggyorsabbak, ezt követte a szinkrontolmácsolt szöveg, majd a blattolás. Ennek a háttérben az állhat, hogy a spontán beszéd tervezése sokkal kisebb mentális energiát igényelt, mint a másik két beszéd típusé.

Hipotéziseink igazolódtak az ismétlések és az újraindítások szerkesztési szakaszainak tekintetében is; a legrövidebb szerkesztési szakaszokat a tolmácsok spontán beszédében, a leghosszabbakat a blattolt szövegekben adatoltuk.

Hipotéziseink csak részben igazolódtak a szünettartás adatai és a hibajavítások időtartamának vizsgálatakor, ám ezekben az esetekben is jól látható a különbség a spontán beszéd és a közvetített beszédprodukciónak, azaz a szinkrontolmácsolás és a blattolás között.

Eredményeink azt mutatják, hogy a beszédtervezési stratégiák különbségei megfigyelhetők a három beszéd típus temporális sajátosságaiban. A legegyszerűbb beszédtervezési és -kivitelezési feladatot a spontán beszéd létrehozása jelentette a beszélőknek, míg a legidőigényesebb feladatnak a blattolás bizonyult (erről tanúskodnak a tempóértékek, a szünetezés és a megakadások gyakorisága is). Ez utóbbi feltehetőleg azért igényelt több időt a másik két beszéd típusnál, mert nem volt időbeli kötöttsége, és a fordítás mellett az olvasás is egy plusz részfolyamatot jelentett a megértés során a szinkrontolmácsolási helyzethez képest. A tolmácsok ebben a beszéd helyzetben a tempójuk lassításával, a gyakoribb hezitálással és a hosszabb szerkesztési szakaszokkal igyekeztek a folyamatos beszéd érzetét fenntartani, miközben a szöveget olvasták, értelmezték, fordították angolról magyarra.

Eredményeink alapján további, nagyobb mintán végzett vizsgálatok szükségesek a blattolás és a szinkrontolmácsolás beszédtervezési folyamatainak pontosabb feltérképezésére, és a memória szerepének feltárására ezekben a folyamatokban.

Irodalom

- Agrifoglio, M. 2004. Sight Translation and Interpreting. A Comparative Analysis of Constraints and Failures. *Interpreting* Vol. 6. No. 1. 43–67.
- Bakti M. 2009. Megakadások a szinkrontolmácsok spontán beszédében. *Beszéd kutatás 2009*. 217–227.
- Boersma, P., Weenink, D. 1998. Praat: doing phonetics by computer (Version 5.0.1). http://www.fon.hum.uva.nl/praat/download_win.html.
- Bóna J. 2013. A beszéd szünetek fonetikai sajátosságai a beszéd típus függvényében. *Beszéd kutatás 2013*. 60–75.

- Bóna J., Bakti M. é.n. Self-monitoring Processes in Simultaneous Interpreting. *Kézirat*. de Bot, K. 2000. Simultaneous Interpretation as Language Production. In Englund-Dimitrova, B., Hyltenstam, K. (eds) *Language Processing and Simultaneous Interpretation*. Amsterdam: John Benjamins. 65–88.
- Eysenck, M. W., Keane, M. T. 2003. *Kognitív pszichológia. Hallgatói kézikönyv*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- G. Láng Zs. 2002. *Tolmácsolás felsőfokon: a hivatásos tolmácsok képzéséről*. Budapest: Scholastica.
- Gerver, D. 1976. Empirical Studies of Simultaneous Interpretation: A Review and a Model. In: Brislin, R. (ed.) *Translation. Application and Research*. New York: Gardner Press. 165–207.
- Klaudy K. 2004. *Bevezetés a fordítás elméletébe*. Budapest: Scholastica.
- Lee, T. 1999. Simultaneous Listening and Speaking in English into Korean Simultaneous Interpretation. *Meta* Vol. 44. No. 4. 560–572.
- Levelt, W. J. M. 1989. *Speaking. From Intention to Articulation*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Markó A. 2005. A temporális szerkezet jellegzetességei eltérő kommunikációs helyzetekben. *Beszédkutatás 2005*. 63–77.
- Mead, P. 2000. Control of Pauses by Trainee Interpreters in their A and B languages. *The Interpreter's Newsletter* Vol. 10. 89–102.
- Mead, P. 2002. Exploring Hesitation in Consecutive Interpreting: An Empirical Study. In: Garzone, G., Viezzi, M. (eds) *Interpreting in the 21st century. Challenges and Opportunities*. Amsterdam: John Benjamins. 73–82.
- Petite, C. 2005. Evidence of Repair Mechanisms in Simultaneous Interpreting: A Corpus-based Analysis. *Interpreting* Vol. 7. No. 1. 27–49.
- Pöschhacker, F. 1995. Slips and Shift sin Simultaneous Interpreting. In: Tommola, J. (eds) *Topics in Interpreting Research*. Turku: The University of Turku, Centre for Translation and Interpreting. 73–90.
- Postma, A. 2000. Detection of Errors during Speech Production: a Review of Speech Monitoring Models. *Cognition* Vol. 77. 97–131.
- Postma, A., Kolk, H. 1993. The covert repair hypothesis: prearticulatory repair processes in normal and stuttered disfluencies. *Journal of Speech and Hearing Research* Vol. 39. 472–487.
- Quené, H. 2007. On the Just Noticeable Difference for Tempo in Speech. *Journal of Phonetics* Vol. 35. No. 3. 353–362.
- Setton, R. 1999. *Simultaneous Interpretation. A Cognitive-pragmatic Analysis*. Amsterdam: John Benjamins.
- Shreve, G., Lacruz, I., Angelone, E. 2011. Sight translation and speech disfluency. Performance analysis as a window to cognitive translation processes In: Alvstad, C., Hild, A., Tiseliu, E. (eds) *Methods and Strategies of Process Research. Integrative Approaches in Translation Studies*. Amsterdam: John Benjamins. 93–120.
- Tissi, B. 2000. Silent pauses and difluencies in simultaneous interpretation: A descriptive analysis. *The Interpreters' Newsletter* Vol. 10. 103–127.
- Tóth A. 2008. Szinkrontolmácsolt szövegek időviszonyainak kimutatása a gyakorlat-szerzés függvényében. *Alkalmazott Nyelvészeti Közlemények* 3. évf. 1. szám. 67–73.
- Van Besien, F., Meuleman, C. 2004. Dealing with Speakers' Errors and Speakers' Repairs in Simultaneous Interpretation. A Corpus-based Study. *The Translator* Vol. 10. No. 1. 59–81.